تصحيح رسم خط قرآن

ناشرى:

«بيان الحق» ادارەسى.

КАЗАНЬ

Типографія Баянуль-хакъ

1909 г.

фондов Российской национальной библиоте

Бигиев, Муса

Коръән кәрим рәсме хакында бер-ике сүз

[Несколько слов о тексте Корана]

Из фондов Российской национальной библиотеки

Татар.
I-943

تصحیح رسم خط قرآن

ناشری :
«بیان الحق» اداره‌سی.

КАЗАНЬ.
Типографія Баянуль-хакъ
1909 г.

фондов Российской национальной библиот

ادیب محترم موسی افندی بیگییف
جنابلری طرفندن قزان مصحفلرینك
صوڭغی زمان باصمه‌لارنده طابلغان
خطالرنی مذاکره اوچون جیولغان
جمعیتننك مذاکراتینی هم موسی افندی
کورگازگان خطالارنی جیوب اوّلا
غزینه‌مزده کورگازگان ایدك صوڭره
بیك کوب کشینك اوتنچی بوینچه
بو رساله شکلنده اینوب ده نشرگه
معقول طابدق.

جمعیتلرده بولا آلمیچه خطالرنك
نیندی نوعدن ایکانین ایشتمی وبلمی
قالغان چیت طرف علماسی اوچون
بو رساله البتة مهم‌در. موسی
فندینك رسم مصاحف عثمانیه‌گه اتبا-

фондов Российской национальной библиот

عنك وجوبينه كيترگان دليللرى بو
رساله‌ده تفصيلا بيان ايتلگاندر.

موسى افنديگه قارشى ايتلگان
اعتراضلرنكده ايك مهملرى اجمالا
كورگازلمش.

«بيان الحق» اداره‌سى.

фондов Российской национальной библиот

تصحیح رسم خط قرآن

مسئلەسی حقنده مذاکره.

۷ نچی فیۋرال، شنبه کون کیچ، ساعت ۷ ده قزاننك معتبر بایلارندن محمد رحیم افندی یونسفنك دعوتی ایله بو افندینك اوینده قزاننك محترم علماسی جییلوب، تصحیح رسم خط قرآن حقنده بیك زور مذاکره بولدی.

بو مسئله موندن بر آطنه الیك «الاصلاح» غزیتەسنده ادیب محترم موسی افندی بیگییف جنابلری طرفندن اورطاغه قویولغان ایدی

фондов Российской национальной библиот

بعض غزیته‌لر هو نه قدر بو حقده
قزان علماسین عیبلی ایته‌میچه عیبنی مفتی
اوستینه گنه آوداروب قالدراسی کیلسه‌ده
قزاننك محترم علماسی بو مسئله‌نی ییرده
قالدرمیچه مذکور کوننی یونسف افندینك
اوینده جیلدیلار.

مجلسده عالم علما ومعتبر بایلارغه
باشقه ضیالی یاشلر وقارتلر هم عوام بارلغی
۳۰۰ گه قریب بار ایدی.

مجلسکه قزان ملالارینك بیك آزی
غنه کیلمگان ایدی بر ساعت مقداری
گنه بو کیلمگان ملالارنی کوتکاندن صونك
ساعت ۸ طولغاچ اوی خوجه‌سی محمد
رحیم افندی یونسف بو مجلسنی‌نی اوچون
جیغانلغی حقنده بیك ماطورغنه قصقه‌غنه
نطق سویله‌ب، نطقینك خاتمه‌سنده حضر-
تلردن بورونغی کبك معناسز شاوشولار
قوزغالمیچه، فایده‌سز «لانسلم» لر

фондов Российской национальной библиот

بلەن قچقرشمیچە نظام وترتیب بلەن گنە سویلەشولرینن اوتنوب نظام وترتیبنی رعایە اوچون آرالارندن بر رئیس صایلاونی تقدیم ایتدی.

محترم ظریف، حضرت امیرخانف جنابلری رئیسلککە شول محلەنڭ امامی محترم قاسم حضرتنی تقدیم ایتسەدە اول قبول ایتە آلماوینە عفو اوتنگاچ رئیسلککە شرف الدین آخوند آبیزوف جنابلرینی انتخاب ایتدیلر.

سرکاتبدە هادی افندی مقصودی جنابلری بولدی.

رئیس مجلس محترم شرف الدین آخوند جنابلری بیك آچقتنە فصقەغنە نطق سویلەب، نطقندە موسی أفندینڭ قرآننڭ رسمندە ضبطندە ونظمندە بولغان خطالارون ازلەب طابوب آنی اورتاغە معاکمەگە صالغانلغی اوچون موسی افندیگە

фондов Российской национальной библиотеки

رحمتلر اوقوب مجلسنی آچدی.

مجلس آچیلووینه هادی افندی مقصودی جنابلری سوز آلوب محترم موسی افندیدن مسئله‌لرنی مجلسکه عرض قیلووین اوتنسه‌ده موسی افندی مسئله‌نی عرضدن الیك پچان بازاری خلقینك نادانلقدن سویله‌گان سوزلرینه اهمیت بیروب آلارغه جواب بیروگه کرشدی.

موسی افندی بو مسئله‌نی گازیته صحیفه‌لرنك قوزغالتقاچ اوق پچان بازاری خلقی آوزندن: «نیگه بو تصحیح قرآن مسئله‌سون غزیته‌لرده شاولی ایکان، آنك مرادی خلق آراسینه فتنه صالودر، اول کافر اول.» دیگان کبك سوزلر ایشتکانگه موسی افندی سوزین شول تاتارلارغه جواب بیروب باشلادی.

фондов Российской национальной библиот

مین بو مسئله‌نی نیچون غزیته‌گه

یازدم؟ چونکه تصحیح قرآن مسئله‌سی غایت

مهم مسئله، قرآنگه هیچ کم اوز بلدگی

بله‌ن گنه بر حرف‌ده آرتدرا آلمی،

کذالك اوز بلدیگی بله‌ن گنه قرآندن

بر حرف‌ده کیمیته آلمی، اگر مین

موندی مهم مسئله‌نی غزیته‌لر بله‌ن عموم

اهل اسلامغه عرض ایتمیچه بر بو عزیز

استاذم یاخود بر بو عالم یانینه‌غنه

باروب قرآننڭ بو یبری یا گلش ایکان

بز مونی سیزنڭ بله‌ن ایکاو توزه‌تیك

دیسه‌م اول مینم طرفمدن قرآنگه بیك

ظور جنایت بولور ایدی. مین شول جنایتنی

ایتمه‌س اوچون صاف غرض صحیح

بله‌ن گنه هیچ بر خلق آراسینه فتنه

چغارونی اویلامیچه محض حقلقنی اظهار

اوچون گنه بو مسئله‌نی غزیته‌لرده اعلان

ایتدم. آندن صوڭ نیچون مین بو

مسئلەنی خصوصی قزانده قوزغالتدم ؟
چونکه قزان علما و معلملرنڭ کوب
یری. اگر مین بو مسئلەنی قزانڭ قوزغا-
لتمیچه ایکنچی بر یرده قوزغالتسەم
شبهەسز میکا أیتورلر ایدی، «سین قزانڭ
بولدڭ، آنده علما کوب ایدی، نیک مونی
قزانده أیتمادڭ، سین احمق» دیەرلر
ایدی شونڭ اوچون مین بونی قزانده
آچدم پچان بازاری فتنەلنسە فتنەلنسون،
أما قرآنمزغە یاڭلش کرمەسون! ١٣٢٧ یل
بویینه قرآنمز حمد اولسون تحریف
ایتلمیچه کیلدی. ایسکی عالملر قرآننڭ
رسم خطینه، ضبطینه، نظمینه غایت اعتنا
ایته کیلدیلر اگر بزده آلار اعتنا ایتکان
کبک اعتنا ایتمسەك قرآنمزنی حالگه
قالاچق، تحریفکه یول آچیلاچق توگلمی
البته تحریفکه یول آچیلاچق! شونڭ
اوچون مین بو مسئلەنی غایت مهمکه صاناب

фондов Российской национальной библиот

غزیته صحیفه‌لرنی طاراتدم، الله بله، عرضم فاسد توگل، عرضم باری یاخشیلقنی غنه دیدی. موسی افندی بعض‌بر نادان ملالار ونادان تاتارلار طرفندن هر وقت تکفیر۔ لر قیلینه کیلگانیگه وشول سببدن ملالاردن ونادان تاتارلاردن‌جانی اُرنوب بتکانگه بو مجلسنی گی حاضر وننی‌ده اوزینه قارشی کشیلر دیب اویلاغانغه بولورغه کیروک سوبله‌گان سوزلرین بیک قزوب آچولانوب جان‌قبضینی بله‌ن سویله‌دی.

موسی افندینک بو سوزلرینه بو قبضیتلرینه هر کمنک‌ده کوگلی یومشاقلق تله‌ب: « موسی افندی بیکارسین‌پچان بازاری نادانلارینک سوزلرینه بیگروک آرتق اهمیة بیروب اوز کُنک بومسئله‌نی غزیته صحیفه‌سنده اعلان ایتووگده حقلی ایکانلگکنی اثبات ایته‌رگه طروشه‌سک،

بزده سینی حقسز دیمیمز ، بزده سینڭ عرضڭنڭ صحیح ایکانن بلەمز » دیب اویلی واویلاغانین موسی افندیگه بلدرەسی کیله ایدی، رئیس مجلس محترم شرف الدین آخوند جنابلری‌ده: «بز ەوده سزنڭ عرضکز فاسد، سز گه بو مسئلەنی غزیتەلرده شاولاو کیرەکمەس ایدی دیمیلر بیت» دیب موسی افندینی بر آز تسکین ایتدی.

شوندن‌صوڭ موسی افندی جنابلری حاضرگی بزنڭ قولمزده بولغان قرآنلرنڭ زید بن‌ثابت قلمی بلەن یازلغان قرآنلرگه رسما موافق توگللگین سویلەرگه باشلادی. مونده موسی افندی: «رسم مصاحفقه اجماع بار. اجماع حضرت عمر زمانەسندە ده بولغان، حضرت عثمان زمانندەده بولغان، زید بن ثابت حضرتلری حضرت‌عثمانغه‌سیگز قرآن‌یازوب

بیردی، حضرت عثمان اول قرآننی
اون ایکی مڭ صحابه آلدنده اوقوتدی
هیچ بریسی مخالفة کوستەرمدیلر؛ بس
مصاحف عثمانیه گه خلافلق ایتو اجماع
بلەن ثابت بولغان رسمگه مخالفة ایتو
بولا، بو ایسه حرام، بلکه کفر، چونکه
مصاحف عثمانیه گه اتباع ادلة قطعیه نڭ
ایڭ قطعی بلەن ثابت» دیدی.

بونڭ صوڭنده رئیس مجلس محترم
شرف الدین آخوند جنابلری بر سوز
ایتمکچی بولسەده آنڭ سوزی تمام
بولغاننی کوتمیچه صادق ملا الایمانقولی
موسی افندینڭ سوزلرینه اعتراض
ایتمکچی بولوب، ایرانیچسکی طون بلەن:
«بز موسی افندیدن صورار ایدك، مصا-
حف عثمانیەده نقطەلار بولدی میکان؟»
دیدی. موسی افندی بولماغان دیدی.
الایمانقولی حضرت باباغی اوق طون

بلەن: «ایندی آلای بولسە رسمگە نقطە وحرکتلر کرمی؟» دیدی. موسی افندی- کرمی دیدی شوندن صوڭ الابمانقولی ملاموسی افندینی الزام قیلدی بوغای کبك حس بلەن:

«بس آلای بولسە قرآنگە نقطەلارنی یازودە قرآن عثمانی گە کیوەکمەس زائد نرسەلرنی آرتدرو بولمی میکان؟» دیدی. موسی افندی بیك آرتق ملزم بولمیچە بونقطەلارنی آرتدرو مسلمانلار آراسندە نادانلق باشلانغاچقنە بولا باشلا- دی، نقطەلار آرتدرودن رسم خط عثمانی گە مخالفة اصلا طابلمی نادانلق ضرورتی اوچون نقطە وحرکتلرنی قبول قیلامز دیدی. صوگرە محترم صفی حضرت جنا بلری قولمزدە بولغان قرآنلرنی قرآن عثمانی گە رسم خطدە موافق ایتوکیرەك دیب اعتقاد ایندیگم حالدە قولمزدە

بولغان قرآنده مثلا «اتانی» کلمه‌سنده
شهاب حضرتنڭ بر «ی»نی آرتدروی
مصاحف عثمانیه‌گه مخالف بولسه‌ده بعینه
نقطه وحرکتلرده‌گی بولغان ضرورة
موجبنجه مقبول بولسه کیره‌ك دیدی.
صوڭره رسم خط عثمانی‌گه موافقتنڭ وجو-
بی، عدم وجوبی، تیوشلگی ونیوش
توگللگی طوغریسنده بابطاق‌اوف مناظره-
لردن صوڭ محترم عارف حضرت صالحف
جنابلری سوزنی مصاحف عثمانیه‌لرنڭ
اوزلرینه کوچروب، حضرت عثمان
زماننده یازلغان سیگز قرآننڭ اوزلری
آراسنده‌ده بربرسینه موافقت بارمیکان،
آلار بارده بر رسمده یازلدی میکان،
ثانیًا اول قرآنلر اوزلری‌ده تورلی
قرائتکه قاراب تورلیچه یازلغانلارمیکان.
اول زمانده کلمه‌نڭ آخرنده‌گی
بولغان اعرابلرنی «ا، و، ی،» بلن ده

фондов Российской национальной библиот

یازغانلر هم فتحه اورونینه کلمه نڭ
اوّلینه بر نقطه، کسره اورونینه کلمه‌نڭ
آخرینه بر نقطه، ضمه اورنینه طاغی
شولای بر علامة قویوب‌ده یازغانلار
ایمش. بز اگر رسمده رسم خط عثمانی
گه اتباع واجب دیب ایتمه‌ك شول
حضرت عثمان زماننده یازلغان قرآنلر
آراسنده موافقت بولغانلقنی اثبات ایته‌رگه
کیره‌ك، اگر آلارنڭ اوزلری آراسنده
موافقت بولمیچه تورلیسی تورلی رسمده
یازلغان بولسه بزنڭ قولمزده‌غی قرآ-
نلرنڭ رسمی قایسی رسمگه مخالف
ایکانلگین کورگازورگه کیره‌ك، مونڭ
اوچون آچق دلیللرمز بارمی؟ دیدی.

جناب محترم طیب ملا دخی عارف
ملانڭ سوزلرین تقویه ایتوب رسم خط
قرآنده رسم عثمانی‌گه اتباعنڭ واجب
بولماوینه دائر وجهلر سویلی.

عبدالله‌افندی عصمتی جنابلری حضر-
تلرنڭ اعتراضلرینه جواب بیروب جناب
شهاب حضرت مرجانی‌نڭ‌ده رسم خط
عثمانی‌گه موافقة ایته‌رگه طروشقانلغین
هم شول حقده اوززمانه‌سنده‌گی نادان
علما طرفندن تکفیرلر قیلنغانین سویله‌ب
عبدالله افندی‌ده رسمده مصحف عثما-
نی‌گه اتباعنڭ وجوبیتن بیک معقول
صورتده تقویه ایتدی.

مونڭ صوڭنده موسی افندی‌اوزی
هم محترم کشاف حضرت‌ده موسی‌افند-
ینڭ سوزین تقویه ایتوب امام سبو-
طی‌دن نقل قیلوب علما کرامنڭ رسمده
رسم خط عثمانی‌گه اتباع واجب دیگان
سوزلری بله‌ن .هم امام مالك وامام
حنبل (رحمهما الله) لرنڭ رسم عثمانیگه
موافقة واتباع واجب دیگان سوزلری
بله‌ن رسم عثمانیگه اتباع وموافقتنڭ

واجب ایکانلگین اثبات ایته .

شول طریقچه رسم عثمانیگه اتباعنك وجوبیتی بلەن قائل بولغان موسی افندی، عبدالله عصمتی افندی، محترم کشاف حضرت ایله عدم وجوبیة بلەن قائل بولغان محترم طیب ملا ومحترم عارف حضرت صالحفضلر آراسنده تجارب افکار بیك کوچلەنوب کیتکانگه صادق ملا الایمانقولی بو مسئلەنی بیك اوز اقغه تارتماس اوچون دورت بیش کشیدن عبارت بر کامیسیه صایلاونی تقدیم ایته، بو تقدیم اعتبارغه آلنمیچه جناب محترم صفی حضرت مونده رسم عثمانیگه اتباع واجب دیگاننك معناسی اتباع لازم دیگان سوز دیب اوزینك مصحف عثمانیگه اتباع لازم دیب اعتقاد ایتکانین سویلی .

موندن صونك ینه وجوبیة وعدم وجوبیت حقنده سوزلر قوزغالوب عبدالله

عصمتی افندی، هندی منهاج افندی وطا-
غی بر نیچه افکار صحیحه صاحبلری اتبا-
عنك وجوبینی تقویه ایتکانلری صوڭنده
جناب عارف حضرت وجناب طیب ملا
اتباعنك وجوب شرعی بلەن واجب بولماوینه
غایت معقول دلیللر کیتروب اتباعنك
وجوب شرعی بلەن واجب بولماوین
تقویه ایتەلر. احمدجان خلفه مصطفین جنا-
بلری مصاحف عثمانیەنك اوزلری آراسنده
بر برسینه مخالفة بار ایکانین سویلی.
رسملر آلار قرائتکه تابع، قرائت
رسمگه تابع توگل، رسملرنك اهمیتی
بیك کچکنه، رسمنی تحریفدن نفس قرآننی
تحریف لازم توگل، قرآنگه نقطه
وحرکەلر قویوده تغییر ایدی حالبوکه آنی
بر مقدار طالاشلار صوغشلار واولتوشلر
صوڭنده علما بالاتفاق قبول ایتدی، بو
تحریف بولمی موسی افندینك رسم عثما-

фондов Российской национальной библиот

نگه اتباع ایتمه‌و قرآننی تحریفکه یول
آچو دیگان سوزی خطا، آندن صوڭ
موسی افندینڭ رسمگه اتباعنڭ وجوبینه
کیترگان اون ایکی‌مڭ صحابه‌نڭ اجماعی
قرآننڭ رسمینه اجماع توگل‌ایدی بلکه
قرائتکه اجماع ایدی دیدی. امین خلفه
هم احمدجان افندینڭ سوزلرین تقویه
ایتوب اوز طرفندن اصحاب آراسنده رسم
خطقه اعتبار یوق ایدی، رسم خطنی
اصحاب ایڭ کیره‌کمه‌س اشکه صانیلار
ایدی مؤرخ ابن‌خلدوننڭ سوزینه‌قارا-
غانده‌ده اول‌ده رسم خطقه اتباع واجب
توگل دیب ایته. بز قرآننی تحریفدن
صاقلاو اوچون گنه‌رسم‌خطقه اتباع‌واجب
دیب ایتسه‌ك کنه أیته آلورمز دیدی.

موسی افندی احمدجان خلفه وامین
خلفه‌لرگه جواب بیگره‌ك آرتق قزوب
حتی موسی افندیلکدن ده‌چغوب ایسکی

фондов Российской национальной библиот

زمانننك نادان متعصب قارا ملالوی ر ولینه
کوره یازدی. اول زید بن ثابت‌ننك یگومی
یاشده بولا طوروب شوشی قدر زور
قرآننی یازوب چققانین بر خارق العاده
اشکه صاناب. ابن خلدوننك قرق یاشده
بولغاچ آنك اشلگان اشینك بر ایس
کیتکچ عجب اش نو گللگین ایتو
درجه‌سینه قدر هم «نیوزیلی الله‌اوزینك
کلامین یوم قیامتکه قدر قالدرور اوچون
بر درست یازا بلوچی کشینی خلق
ایته‌ر گه قادر توگل دیب ایته‌سز؟! گر
بولای دیسه‌گز بو کفر! » دیب ایتو
درجه‌سینه قدر ییتدی.

هم عوامغه قاراب: «جماعت! الله شو-
شندی بر کشینی خلق ایته‌ر گه قادر
تو گلدر دیب أیتو سز نکچه‌ده‌یارامیدر
بیت؟ » دیدی. هم عموم اصحابنی بیگره‌ك
آرتق لا یخطی صاناب بیه‌ردی.

البتة موسی افندی بو سوزلرنی
سویله گان چاغنده اوزلگندن چقغان ایدی،
اول بو سوزلرنی أیتکان چاغنده قزان
پچان بازاری تاتارلارینك تکفیرلری
بله‌ن أرنی ومونده بولغان ملالارنی‌ده
اوزینه قارشی دیب اویلی ایدی.
موسی افندی بو سوزلری بله‌ن
بایطاق‌قنه کشیلرنی شاشیرا یازدی.
شاکرجان افندی حمیدی جنابلری بیك
معقول گنه ایتدیروب مالطورغنه سوز
سویله‌ب موسی افندیدن اوزینك‌ده
یولسز تکفیرگه آشقماوین اوتندی
موندن صوك کشاف حضرت احمدجان
خلفه گه‌جواب‌بیروب آنك تواتر اجماع
قرائتکه ایدی، رسمگه‌تو گل ایدی
دیگان سوزلرین بیك معقول صورتده
جرح ایتوب، قرائت اوچون رسم ضرور
بوغیسه مثلا: «مالك یوم الدین» آیتین

фондов Российской национальной библиот

بزنڭ قرائت بوينچه «مالك يوم الدين» صورتنده يازسه‌ق «ملك يوم الدين» قرائتينه يول قالمی. حالبوكه بو قرائتده قرائت متواتره‌دن ديدی. بس رسم قرائت متواتره‌گه موافق بولسون اوچون بز رسم عثمانيگه اتباع واجب ديمز، امام سيوطی‌ده شولای ديگان ديدی.

بو وقتده عبد القادر افندی سيد اشف جنابلری هيچ بر وجهسز نيسز: «مين كشاف حضرتكه پروتيست ياصيمن!» ديدی سببين صورا غاچ چنكه اول موضوع مسئله‌دن كوچدی ديدی. بو طاوش اوزافقه بارمادی سوز طاغی وجوب عدم وجوبكه كوچوب عارف حضرت صالحف وطيب ملا جنابلری اتباعنڭ واجب توگللگينه دليللر كيترولرنده دائم بولغان كبی موسی افندی‌ده قرآننڭ حضرت رسول زماننده بولغانلارون‌ده رسمده بر

بو سینه مخالفة بولماسون اوچون یاغیلوب
بتدیگی بلەن استدلال قیلوب اوزینک
اتباع واجب دیگان اعتقادنده ثابت قالدی.

جمعیة هیچ بر طرفنی قطعا حکم ایتمیچه
اتباع البتة تیوش دیب سوزنی بتروب
موسی افندینک قرآندن طابقان خطالارون
طکلارغه کورشدی موسی افندینک هر
بر کورگازگان خطالاری موسی افندی
أیتکانچه چقا کیلدی. شول وقتده بایاغی
موسی افندیدن نامنون بولوب پراتیست
یاصاغان کشیلر موسی افندیدن ممنون
قالوب: «آمنا وصدقنا» دیدیلر.

ایمدی مونن صوک بولغان مذاکرانی
کیلەسی ، شولوق ، محمد رحیم افندی
یونسف اوینک بولاچق جمعیتنک مذاکرەسی
بلەن برگه یازارمز.

حاضرگه سوزمزنی بو یرده بتروب
محمدرحیم افندی یونسفقه بوکبی مهم

фондов Российской национальной библиот

جمعیتکه اوینی مساعده‌ایتکانلك اوچون صمیم قلبدن رحمتلر اوقیمز.

جمعیت راست بیك مهم جمعیت ایدی هم جمعیتکه کیلگان آدملرده جمعیتکه کیره‌ك بولغان نظام وترتیبنی تماميله رعایه ایتدیلر. علما هم اوزلرین غایت گوزه‌ل‌طوتوب‌بیك‌ماطور سویله‌شدیلر.

خصوصا جناب محترم کشاف حضرت، عارف حضرت وطیب ملالر اوکاز کاغذلرنده یازلغان خطیب معناسی بله‌ن گنه خطیب بولمیچه بوحضرتلر بومجلسنی آراتورنك تمام معنای حقیقیسی بله‌ن چن چن خطیب ایدیلر.

موسی افندی بو قدر مهم مسئله‌نی کوروب اورطاغه صالغانی ایچون احترامگه نی قدر مستحق بواسه قز انِنك بومجلسکه جیيلغان ملالاری‌ده مسئله‌نی یرده قالدر-

مافانلاری ایچون احترامغه شول قدر لایقدرلار. شونك ایچون ادیب محترم موسی افندیگه هم جمله قزان علماسینه کمال احترام ایله.

تصحیح رسم خط قرآن مذاکرەسینگ ایکنچی مجلسی.

شنبه کون ۲۱نچی فیۋرالده محمد رحیم افندی یونسف اوینده تصحیح رسم خط قرآن مذاکرەسینك ایکنچی مجلسی بولدی. بو مجلسدەده خلق اوتکان مجلسدەگی کبك بیك کوب ایدی. ۱۵۰ کشی چاقریلوب کیلگان، چاقرلمی کیلگانلردە یوزلەب بار ایدی.

خلق جیلوب بتکاچ احمد جان افندی سیداشف جنابلری اوشبو اوی خوجەسی محمدرحیم افندینك آتاسی وعمی باصدروب، برسین اوزینه هدیه ایتکان کلام شریفنی مجلسکه عرض

ایتوب ، آلارنڭ تقویهٔ اسلام اوچون
اوز مصارفلریله قرآن وباشقه کتب
دینیه‌لرنی باصوروب خلقغه طاراتوب
خیرات ایتکانلرین سویله‌گاچ اول مر-
حوملرنڭ روحینه قرآن اوقوب با-
غشلاونی اوتندی. شونڭ اوچون مجلس
أوّل قرآن‌اوقوب ثوابینی مرحوملرنڭ
روحینه باغشلادی .

صوڭره ساعت ٦ طولغاچ مجلس اشکه
کریشوب رئیس صایلارغه باشلادی.
أوّلگی کبك بر کشینی تقدیم ایتوب
شول کشینی‌گنه رئیس ایتوب انتخاب
ایتمیچه یاشرین طاوش بلن صایلامقچی
بولدیلار. بعض کشیلر صادق حضرت
الایمانقولینی رئیس ایته‌سیلری کیلوب
یالغز یالغز طاوشلار جیمقچی بولسه-
لارده کوبچیلك قاسم حضرتنی
رئیس انتخاب ایتدی.

رئیس افندی محترم قاسم حضرت
جنابلرینیڭ باشده کیره‌گندن آرتق
ملایمه ایتووندن مجلس بر آز شاو-
شولی بولوب، آندن‌ده موندن‌ده:
«رئیس افندی شلطرات کالاکولنی!»
دیگان طاوشلار ایشیتیلوب مجلسلك
گورکی کیتکان توسلی کورنسه‌ده
صوڭغه طابا مجلس رئیس افندیدن
شدتلیره‌ك بولونی اوتنگاچ قاسم حضرت
همیشه ملایمه بله‌ن فقط ۸ - ۹ ساعت
بو یبنه آیاق اوزره طوروب کمال
جدیت ایله مجلسنی بیك کورکام اوزدردی.
مجلسنی آچقان چاغنده علمادن
ترتیب بله‌ن گنه سویله‌شوب، مقصود
حقلقنی اظهار بولغانغه هرکم آك
بله‌ن گنه، تیدوشلی فکرنی گنه
سویله‌ب، مقصودقه تیزره‌ك
یتهر اوچون دلیللرنی‌ده کیره‌گندن

фондов Российской национальной библиот

آرتق اوزونغه سوزمیچه، قصقه‌راق
سویله‌ونی اوتندی. اوّلا سوز موسی
افندیگه بیریلوب، اول اوزینڭ
فکرونچه بو مجلسده‌گی مذاکراتنڭ پلانی
نیچك بولورغه تیوشلی کبك کورنگا.
نین سویله‌دی و دیدی: مین بو مسئله‌نی
یعنی قرآن باصمه‌سی قرآنلارنده
بولغان خطالارنی مذاکره مسئله‌سین
گرچه مهم مسئله بولسه‌ده بو قدر
اوزاققه سوزلماس جیکل گنه بته‌ر
دیب اویلاغان ایدم. لکن اوّلگی
مجلسدن اوك کوردم علما بوگا بیك
طور اهمیت بیردی هم اهمیت بیورگه
تیوشلی ده ایدی. شونڭ اوچون مین
بو مجلسده مسئله‌نی طاغی بر آز کیڭا-
یتورگه اویلیم هم اولگی مجلسده
جوابسز قالغان بعض بر سؤاللرگه
جواب ده بیرمکچی بولام.

фондов Российской национальной библиот

هم پروغرامماده عربلرده یازو
تاریخی دیب بر نومیر یاصاب بو
نومیرده عربلرده یازو بولغانلغین
دعوی ایتهم اگر بودعوامنی اثبات
ایتسهم پراغرامماننك ایکنچی نومیری
بولغان عصر سعادتده مصحفنك یازیلوب
قالووین اثبات ایتهم. اگر
نبی عم نك اوز زمانهسنده
قرآن نك أوّلندن آخرینه قدر یازلغان
بولووین اثبات ایتسهم رسم قرآن
اول وقتده اوق ثابت بولوب بزنك
آثارغه اتباعمزده بالضروره واجب
بولاچق. پراغرامماننك اوچنچی نومیری
صحابهلرده یازوایدی مین بو نومیرده
صحابهلرنك آوزدن چققان هر سوزنی
کیرهگنچه یازا بلگانلرین اثبات ایتهم
وموننك ایله ابن خلدون نك ،،صحابهلر
یازو بلمیلر ایدی،، دیگان سوزین دفع
ایتهم. اگر اوشبو دعوالرنی اثبات

фондов Российской национальной библиот

اینسەم صحابەلر زماننداوق رسم ثابت بولوب هم آلارنڭ رسملری اهل فن قاشنده مقبول بولغان رسملردن‌ده آرتغراق بولوب بزنڭ آلار رسمینه اتباعمز واجب بولووی ثابت بولادیدی.

شول‌وقت صادق حضرت الایمانقولی سوز آلوب خلق آراسنده خطأ فکر چققان. گویاکه موسی افندی بو مسئله‌نی قرآن علماسینه قارشی آچقان ایمش. موسی افندی ایله علما بر برسینه قارشی ایمش. دیلر لکن بو یاڭلش. موسی افندینڭ بو اشی بیك یاخشی اش. بوبر بزگه گنه بولمیچه بتون عالم علماسینه تیو شلی بولا. علما هم موسی افندینی تحسین ایته‌لر. سویله‌شکانده بیك دوستلق بله‌ن، ادب دائره‌سنده ملایمة بله‌ن گنه سویله‌شلسون دیدی.

фондов Российской национальной библиот

شول وقتده هیچ بر اورنسز نیسز
عارف‌الله حضرت صالحف اویندن
کیلگانده بیکه‌ب کیلگان سوزلرین
بیکه‌گان سبقین طکلاتا تورغان بالا
کبک مجلسکه‌طکلاتا باشلادی. مجلس
بیك اوزاقغه قدر بو حضرت نیشلی،
نی سویلی دیب بر نرسه‌ده آکلامی
طورسه‌لارده‌صوکغه‌راق طابا مونك‌بو
سویلی‌تورغان‌سوزلری آطنه‌اون کون
الیك اوزی طرفندن کاعذلرگه یازیلوب
خاطرینه حفظ ایتلگان ایکان‌ده‌تیك بر
ده سویله‌رگه اورون طوغری کیلمگاچ
الله‌غه طابشروب اورنسز بولسه‌ده‌سو-
یلیم ایدی دیگانلگندن گنه ایکانلگی
آکلاشلدی. خلق نی قدر طوقطا حضرت
طوقطا حضرت دیسه‌لرده بو حضرت همان
ایشتمی‌کوزین یومغان‌باشین کیکره‌یتکان
همان‌اوقی‌ده‌اوقی‌ایدی. آخرده‌ایته‌گندن

Фондов Российской национальной библиотеки

طارتوب جیلکه سندن باصوب اوطورتدیلار.

صوگره مجلس عارف الله حضرتدن الیك طوقتاب قالغان یرینه توشوب مجلسده نی نرسه پراغرامماننك قایسی نومیری الیك مذاکره ایتیله‌چکین محاکمه ایته باشلادی. بعضیلار موسی افندی اوزی تله‌گانچه سویلی باشلاسون دیسه‌لرده کشاف حضرت وباشقه‌لار اوتکان مجلسده رسم مصاحف عثمانیه اتباع کیره‌کلگینه قرار بیرلگان ایدی بیت ایندی بوگون شول مجلسده کورگازلمی قالغان خطالار کورگازیلوب باشلانسون ایدی دیدیلر. بر مقدار تعاطی افکاردن صوگره مجلسنك قراری بوینچه موسی افندی قرآنده بولغان یاگلشلارنی کورگازه باشلادی.

بز بو یاگلشلارنی بارسون برگه جییوب کیله‌چك نومیر گازیته‌مزده

یازاچقمز. بو اوروندە شول مجلسدە
بولغان افکار ومباحثەلرنی گنە یازامز.
موسی افندی یاگلاشلارنی کورگازوب
بتکاچ بربیش مینوتلق قنە تنفس یاصالدی.
تنفسدن صوڭ هادی افندی مقصودی
سوز آلوب بو مسئلە یعنی تصحیح
قرآن مسئلەسی بیك مهم مسئلە بولسەدە
لکن موسی افندینڭ کورگازگان
خطالاری بیك اول قدر مهم خطالار
توگل. مین بیك اویلاب اویلاب
قارادم موسی افندینڭ کورگازگان
خطالارین تیکشردم بیك کوبسی
همزة بلەن یاغەغنە عائد خطالار ایکان.
بو خطالار بیك اول قدر طورتوگل.
بو خطالار طوغریسندە علماغنە مشاورە
قیلورغە کیرەكدە بو کامیسیەغە طابشر-
ورغە کیرەك. کامیسیە منا کوە ایدر بو
قرار چغارور، بز ایسە مطبوعاتدە آنڭ قرا-

رين خلقه بلدرتورمز شونك بله‌ن بته‌رده
كيته‌ر. مثلا موسى افنديننك كورگازگان
خطالاری جمله‌سندن برسى «ميكال» كلمه‌سنده
شهاب حضرت بر نوكسنی قالدرغان
ايكان بو بيك ظور خطا توگل. آندن
صوك مثلا «اساوءا» كلمه‌سنده
موسى افنديننك كورگازگان خطاسی
خطا بولسه‌ده اول‌ده بيك ظور توگل،
اول بر مطبعه خطاسی‌غنه. مونی
تصحيح اوچون باری همزه‌نی بر عشر
سانتيميتره قدر گنه كوچروب قويارغه
كيره‌ك. آندن صوك مثلا «انباء»
كلمه‌سنده خطا بار ايكان آنی بلكه
شهاب حضرت قصدا شولای يازارغه
كيره‌ك طابقاندر. هم مين شهاب
حضرتنی اصابت ايتكان ديب بله‌م.
آندن صوك «جزا» كلمه‌سنده شهاب
حضرتلر زادن صوك بر الف آرندر-

фондов Российской национальной библиот

غانلار، اوّلده الف بولماغان لکن
بو الفنی شهاب حضرت نیچون آرتدرغان؟
البته بر مصلحت اوچون آرتدرغان،
”جزأ“، نی ”جزؤ“، اوقوماسونلار
اوچون آرتدرغان. موسی افندینک
هر بر کورگازگان خطاسی شولای.
همه‌سینه جواب بیرو ممکن.
بر حرف آرتقمان یا کیمیگان
ایکان همه‌سی‌ده بر مصلحت اوچون
دیه‌رگه ممکن. دیب هادی افندی
بارلق یاگلشنی‌ده مطبعه یاگلشی‌غنه
یابسه لمصلحة اشله نگان یاگلش قنه
دیب مسئله‌نی نیچک‌ده بولسه کچکنه
ایتوب، کورگازورگه طروشدی.
لکن مجلس برده بومسئله‌نی کچکنه
گه صاناوین قبول ایتمه‌دی. هادی
افندیگه موسی افندی اوزی‌ده بیك
قصقه قصقه‌غنه شافی جوابلار بیرگان

کبک باشقه‌لارده بو مسئله‌نك اهمیتی
طوغریسنده یاخشوق فقه‌سوزلار سویله‌دیلر.
کشاف حضرت ده‌ضبط خطالارون جیگل
خطأ هم توزه‌تو ممکن بولغان خطالار
دیب ایتسه‌ك ده رسم خطالارون توزه
توبیك جیگل بولماس اول غایت آور
مهم بر مسئله دیدی.
هم مسئله‌نك اهمیتی اوچون اول
عقده یاخشیراق محاکمه ایته‌رگه
بر کامیسیه یاصاب، جدی
صورتده اش ایته‌رگه کیره‌ك دیدی.
صوکره کشاف حضرت اوزینك موسی
افندی کورگازگان بعض بر خطالارده
اشتباهی بارلغین سویله‌ب موسی افند-
یدن جواب آلدی. کشاف حضرتنك
اشتباه ایتکان خطاسی «سیقولون لله»
کلمه‌سنده بر الفنك توشریلوب قالو
خطاسی ایدی موسی افندی اوتکان

مجلسده بو کلمه‌نی رسم مصاحف عثمانه
„سیقولون الله“ صورتنده یازلغان دیگان
ایدی. کشاف حضرت صونلاغی الفنك
بزنك قرآنلرمزده توشریلوب قالووی
خطأ بولماسقه کیره‌ك چنکه اول الفنی
عبیدالله بن زیاد دیگان کشی گنه
آرتدرغان ایکان دیدی. صفی حضرت
هم صولای اوق بو خطانك خطا بولما-
وین تقویه ایتوب حتی بو عبیدالله
ابن زیادنك فاسق کشی ایکانین سویله‌دی.
موسی افندی- یوق، عبیدالله بن
زیاد فاسق توگل، آندن
بو الف عبیدالله بن زیاد قلمی
بله‌ن آرتدرلماغان بلکه اصحاب قلمی
بله‌ن صحابه‌لر آرتدرغانلار دیدی.
بو حقده بایطاق قنه مباحثه‌لر بولدی
رئیس افندی مجلسنی طنلقفه دعوت
ایتوب سوز طاغی کامیسیه مسئله‌سینه

کوچدی بعض افندیلر کامیسیه‌نی بش
آلتی کشیدن عبارت اینه‌رگه تقدیم
اینسه‌لرده ظریف حضرت الامیرخانی
جناپلاری مسئله‌نگ غایت مهم ایکا-
نلگین سویله‌ب ، اول مسئله‌نی قاری
تورغان کامیسیه‌نگ بیش آلتی کشیدن-
گنه عبارت بولمیچه اون واوندن
زیاده بولورغه کیره کلگین سویله‌دی.
هم هادی افندینگ رسمده بولغان
خطالارنی‌ده جیگلگه صاناوین کشاف
حضرتنگ ضبطده بولغان خطا-
لارنی جیگلگه صاناوین خاطرینه
کیتروب : « رسمده بولغان خطالارغه
غنه توگل ، ضبطده بولغان خطالارغه‌ده
بیک طور اهمیت بله‌ن قارارغه تیو-
شلیمز . مطبعه‌لر روس قولنده بولغا-
نلق بله‌ن تصحیحنی بیک اعتبار بله‌ن
قارارغه هم قارارغه دیب کنه قالمیچه

фондов Российской национальной библиотеки

بالفعل اشلرگه تیوشلیمز. بز هر اشنی
بیك سطحی قاریمز کوب اشنی سو-
یله‌نوب کنه قالدرامز. آلای ایتماسکه
تیوشلیمز. آندن صوڭ موسی افندینڭ
کورگازگان خطالاری راست مهم بیك
توزه‌تورگه تیوشلی خطالار شونڭ
اوچون آنی جیگل خطالارغنه دیب قارا-
میچه کامیسیه‌غه‌ده کوبره‌ك کشیلر صا-
یلاب اهمیت بیرورگه تیوشلیمز »مئا-
لنده بیك تأثیرلی نطق سویله‌دی. مجلس
بیك اوزاق قول چابدی وبیك آلقشلا دیلار.
صوڭره کامیسیه صایلاو مسئله‌سی قوزغالدی.
کامیسیه‌غه موسی افندی وصفی
حضرتدن باشقه علمادن دورت کشی،
خلفه وباشلردن دورت کشی صایلاو
فکری قوّت آلدی محمد جان افندی
سیداشف جنابلری اش شیرمه آرتنق-
غنه اشله‌نمه‌سون اوچون بو کامیسیه نڭ

اش وقتلرنده البته مطبوعات عالمندن ده مخبرلر بولووين طلب ايندی. مجلس بوفکرنی آلقشلاب قبول قیلدی.

صوڭره رئیس افندی قاسم حضرت جنابلری سوز وجوب اتباع وعدم وجوب که کیلگاچ اوز طرفندن تقویه ایتوب، واجب دلیل ظنی بلهن ثابت بولغان نرسه، اتباع اوچون دلیل ظنی‌لار بار دیب سویلی باشلاغان ایدی آنك یاننده اوطورغان صادق ملا الایمانقولی قاسم حضرتنك ایته گندن طارتدی بوغای قاسم حضرت بیك مسکینلهنوب کنه: «طوقتاڭلی، طارتماڭلی» دیدی. شونسی بیك قزق کبك طیولدی. آلای‌ده قاسم حضرت اوزینك باشلاغان سوزین بیك گوزل صورتده بتروب اتباعنك وجوب شرعی بلهن واجبلغین سویلهدی. آنك اوچون دلیل

фондов Российской национальной библиот

ظنی کافی دیدی. صوگره سوز شهر
صرف افندیگه ایدی اول اوزینک
سویلیه‌چک سوزین سویله‌میچه، وقت
بیک آز قالوب بارا، کامیسیه صایلی
آلمی قالورمز شونك اوچون مین اوزمنك
سویله‌رگه تیوشلی بولغان سوزمنی‌ده
سویله‌میمن کامیسیه صایلار
اوچون فدا ایته‌من دیدی.
کامیسیه صایلا نورغه بولدی، همیه‌شورین
طاوش بله‌ن کامیسیه‌غه موسی افندی
وصفی حضرتدن باشقه سیگز کشی
صایلاندی. صایلاو کاغدلرین حسابلاو
صادق‌الایمانقولی گه تیگان ایدی. اول
کامیسیه گه کرگان کشیلرنی حسابلاغانده
بیك اوراف ماتاشقانلغندن مجلس آنی
زاپیسکه طوته‌طورغان میسکیسی بله‌ن
ایکنچی بولمه گه چقاروب یبهرگانده گی
کارتینا بیك کوڭلسز گنه برکولکی بولدی.

کامیسیه‌غه صفی حضرت ومـوسی افندیدن باشقه قاسم حضرت، ظریف حضرت ، کشاف حضرت ، صادق‌حضرت هم احمد جان خلفه، شهر خلفه، عبدـ الکریم حاجی یونسف، عبدالله عصمتی افندی اورونینه هادی افندی مقصودی افندیلر صایلاندی.

کامیسیه‌غه صایلانغان یاشلر آراسندن عبدالله عصمتی افندی وقتی یوقلقدن کامیسیه‌ده اشلـه‌ودن استعفا ایتسه‌ده ایشندیکمز گه کوره یاکادن قبول ایتکان ایکان. شول طریقه‌اشلر بتکاننک صونکنده موسی‌افندی اوزینک اوستینه آلغان دعوالارین آیات ، احادیث وادلهٔ عقلیه‌لر بلن اثبات ایتدی.

کیتورگان دلیللرینک هر قایوسی دعوی‌سینه موافق هم آب آچق قطعی دلیللر ایدی. موسی افندینک دلیللرندن

صوڭ ایتلگان اعتراضلر اوزلرندن اوزلری مدفوع ایدیلر.

موسی افندی پراغرامماننك عربلرده یازو تاریخی دیگان نومیرنده یازوننك تل کبك انسانغه طبیعی بر حال ایکانلگین سویله‌دی.

وحشی انسانلارننك ده یازو بلگانلگین تاریخ ایله اثبات ایتدی. هم عربلرننك ظهور اسلامدن الیك اوك یازو بلگا-نلکلرین بلکه‌ده یازوننك کمالنه ییتکا-نین بلگانلرین سویله‌دی هم عاد وثمود قومیننك یازو بلگانلکلرین قرآن بیله‌ن ده اثبات ایتدی. عربلر ظهور اسلامدن قبل اوك خط کاملنی بیله‌لر ایدی دیدی.

پراغرامماننك عصر سعادتنده مصحف دیگان نومیرنده اول زمانده خاتو-نلاردن ده یازوغه ماهره‌لری بولغانین

سویله‌دی. ابوبکر، عمر، عثمان، علی (رض. ع.) بولار بارسی ده یازوده غایت ماهر بولغانلار، اهل فننگ استاذی یازوده صحابه‌لر دیدی. صگره حضرت عثماننگ قانلی قرآنی غائب ایدی‌دیگان سوزگه آگاردن عینا کوچروب یازلغان قرآنلرنگ یوز مگدن زیاده بولووی بله‌ن جواب بیردی. شولای ایتوب عموم مجلس‌نی قناعتلندررلک ایتوب وجوب اتباعنی اثبات ایتدی.

شول وقتده محمد عارف حضرت صالحف جنابلری اگر وجوبدن وجوب استحسانی آلنسه اتباعنگ وجوب استحسانی بله‌ن واجب بولوی بله‌ن بزده قائل، آندن صوگ تله‌سک نیندی وجوبنی آلسه‌گده بزنگ قرآنلرده صحابه‌لرنگ رسملرینه اتباع‌بار دیب ایته‌من. چنکه جیدی تورلی

قرائت ثابت بولغان كبك رسول الله نك اوز سوزی بله ن جيدی تورلی رسمده ثابت ، بزنك قرآنلارمزنك رسمی اوزمزنك قبول ايتكان قرائتمزنك رسمينه موافق بس مصاحف اصحابكه مخالفه بيار ديگان سوزلرگز كيلمه ی ديدی .

طيب ملا دخی محمد عارف حضرتنك سوزلرين تقويه ايتوب اوز طرفندن اصحاب زمانه‌سنده اجماع بولماسقه كيره‌ك چنكه عبدالله بن مسعودنك قرآنی جمهور صحابه‌نك قرآنينه باشقه ايدی‌دی . هم عبدالله بن مسعود اوز اصحابينه قرآنلرگزنی ياشرگز قيامتده الله قاشينه شونك بله‌ن بارورسز ديگان بس عبدالله بن مسعودنك هم اصحابی‌نك قرآنی جمهور صحابه‌نك قرآنينه‌باشقه ايكان.

из фондов Российской национальной библиотеки

بس سزنك رسم قرآنغه صحابه اجماع
ایندی دیگان سوز کز کیلمی دیدی.
شول وقتده موسی افندی اوزینه
اعتراض ایتکان محمد عارف حضرتکه،
احمدجان خلفه گه هم طیب ملالرغه
بررگنه سوز بلەن جواب بیروب
بارسونده بیك اوصطا، بیك عقللی بیك
ماطورغنه ایتوب الزام قیلدی. طیب
ملاغه جوابده عبدالله بن مسعودنك بر
صوتنیك کشی بولوب آنك قرآنلرـ
کزنی بەشر کزیەشرسه کز قیامتده
الله قاشینه شونك بلەن بارورسز دیگان
سوزین کلام اللهنك ,,وماکان لنبی ان
یغل ومن یغلل یأتی بماغل یوم القیامة،،
دیگان آیتندن مطابیه طریقنچه آلوب
أیتکانلگین سویلەدی. راست بیك
الزامی جواب بولدی. شولای ایتوب
بومجلسده موسی افندي اوزینك بارلق

دعوی‌لارین بیک قونلی دلیللر بلەن اثبات ایتوب وجوب اتباعده هیچ‌شك بولو احتمالین قالدرماغان توسلی کورندی. أگر باشقه علماده شول‌وجوبنی تقویه ایتسه‌لر قرآنلارمزنی رسم عثمانی‌گه موافق ایتوب طبع‌ایندروگنه قالاچق.

مجلس، کیچکی‌ساعت ٦دن‌تاتونگی ساعت‌اوچنچی‌یارطیغه قدر دوام‌ایندی.

سعید رمیف.

ادیب محترم موسی افندی بیگییف جنابلرینڭ دلیللری.

عربلرده یازو تاریخی.

,,یازو تاریخی,, مسئله‌سی هم بیوك هم‌ده حقیقتی اوقدر معلوم توگل بر مسئله بولغانغه کوره هنم کبی تاریخدن خبری غایت آز برآدمگه

بویله مسئله‌ده سوز سویله‌مك مناسب
توگل ایسه‌ده بعض آدملر طرفندن
صحابه‌لرنك رسمنه طعن یولنده سویلنمش
کلور کلمز اعتراضلرغه جواب ویرمك
مجبوریتی ایله، بن «یازو تاریخی»
مسئله‌سنده بر قدر سوز سویله‌وگه
جرأت ایتدم ابن خلدون کبی بیوك
بر مؤرخ طرفندن تاریخی معلوماتلرگه
طایانوب قیلنمش طعنلرنی دفع قیلو
ایچون، بنده معلومات تاریخیه‌گه
طایانوب جواب ویرونی مناسب کوردم.

اهل علم دیمش:

انسانلرده یازو، سویلو کبی طبیعی
بر اش‌در. انسان، بر فکرینی اونو-
تماق یاخود اوزی صوڭنده قالدرمق
ایچون، یازوغه طبعا محتاجدر.
«فکرنی تصویر» معناسنده یازو
انسانلرده طبیعی کبی بر حالدر. حتی

фондов Российской национальной библиотеки

ایك وحشی قوملرده اوز فکرلرینی
تصویر ایچون اوزلرینه مخصوص
اصول قوللانورلار. ایك ایسکی بدوی
عربلرده بو نوعدن اوچ اصول معروف
ایدی: بری ،، رتائم ،، اصولی بدوبلر
بر فکرنی اونوتمامق یاخود ایکنچی
بر آدمگه آڠلاتمق ایچون اللرینه
یاخود کیوملرینه مخصوص صورتده
یپ بەیلر ایدیلر. هر فکرنك
اوزینه مخصوص صورتی وار ایدی.
او صورتله باغلانمش یپلری کورن
آدم بر مخصوص فکر آڠلار یاخود
خاطرینه آلور ایدی. ایکنچی اصول
„حفر" اصولیدر بر فکرنی آڠلاتمق
ایچون ایسکی بدوی عربلر آغاچ
یاخود طاش اوزرینه فکرینه کوره،
طامغه صیزارلر ایدی. الفبا حرفلر-
ینه «حرف» دیمکده „حفر" ماده-

سندن آلنمشدر. اوچنچی اصول رسم
اصولیدر. بدوی عربلر ایکنچی بر
آدمه‌بر مقصودلارینی آڭلاتمق ایچون خا-
نه‌لری اطرافنده طاشلرنی یاخود باشقه
شیلرنی مخصوص صورتده ترتیب ایدرلرایدی.
اوصورتده ترتیب قیلنمش طاشلرنی کو-
رن انسان مطلوب معنانی اوزیندك
فراستیله آڭلار ایدی. الفبا ایله یا-
زوغه «رسم» دیمك بو معنیدن آلنمشدر.
زیرا عرب لساننده «رسم» خانه
اطرافنده طارالغان نرسه‌لرگه اطلاق
قیلنور.

شو اصوللرگه یاقین اصوللر هر
طرفده بولغان بولسه‌ده لکن اول
اصوللر منتظم صورتده ترتیب قیلنغان
اصول توگل ایدیلر. منتظم صورت
ده مخصوص علامتلر ایله „فکر یازمق“
اصولی الك ابتدا قطعه‌ده صوکره‌ده

میلادعیسی‌دن بورفاچ بیك سنه مقدم مصرده پیدا اولمش‌در . بوده هیروغلیف نامنده‌گی یازودر. هیروغلیف یازوسنده بر علامت غالبابر کلمه‌گه یاخود تماما بر جمله‌گه دلالت ایدر .

الفبا اصولیله یازو، یعنی هر بر طاوش‌قه اوزینه مخصوص بر علامت ایله یازو، الڭ ابتدا قای‌ده پیدا بولغان ؟ تاریخده بوڭا قطعا دلالت ایدر بر شی یوق. لکن آلای‌ده اهل تاریخ „ الفبا » میلادعیسی‌دن تخمینا ایکی بیك سنه مقدم فنیکیلرده پیدا بولدی دیلر. فنیکیلر الفبالرینی مصر هیروغلیف لرندن آلغانلر. فنیکیلر واسطه سیله یازو هم آوروپاغه هم آسیاغه طارالغان فنیکیلردن سوریا خلقی هم نبطیلر یازو اوگره‌نوب ، حجاز عر-

بلری تجارت ایچون شام مملکتنه
سفرلری وقتنده سریانی هم نبطی یا-
زولرینی اوگره‌نگانلر. خط سریانیدن
عربلر النده خط کوفی، نبطیدن ایسه
خط نسخی پیدا بولغان دیلر. بوده
تاریخنڭ بر تخمینیدر.

حقیقت حالده ایسه بلاد عربده
الفبا ترتیبله یازو اهل تاریخنڭ
تخمینندن بیك کوب زمان مقدم پیدا
بولغان. زیرا خدای قرآنده قوم عاد
ایله ثمودڭ صوڭ درجه تمدنلرینه
عائد قاچ سوره‌لرده متعدد آیتلر ذکر
ایتمش. والفجر سوره‌سنده «الم تر
کیف فعل ربك بعاد. ارم ذات العماد،
التی لم یخلق مثلها فی البلاد» دیمش.
شو آیتڭ دلالتیله، عاد قومی اوز زماننڭ
اڭ بیوك بر مدنیت صاحبی اولمشدر.
همده الشعرا سوره‌سنده

фондов Российской национальной библиот

عاد هم ثمود قوملرینك مدنیتنه عائد
آیتلری سرد صوکنده، قرآنك خقلغینی
بیان ایچون ،، وانه لفی زبر الاولین،،
دیمش. شو آیتك دلالتیله عاد ایله
ثمود قومنده غایت منتظم صورتده
،، یازو،، بارلغی ثابت بولا. هم ده
سبأ سورهسنده یمنك بیوك مدنیتنه
عائد بر قاچ آیت سرد اولنوب، النمل
سورهسنده ،، قالت یا ایها الملأ انی القی
الی کتاب کریم،، آیتی ذکر اولنمشدر.
شو آیت دلالتیله یمن ایله شام سوریا
مملکتلرنده مشترك بر ،، خط،، وجودی
ثابتدر. بز شعرا سورهسنده مذکور
،، وانه لفی زبر الاولین،، آیتیله النمل
سورهسنده ذکر اولنمش ،، انی القی
الی کتاب کریم،، آیتلرینی ملاحظه
ایدرایسهك ظاهر اولورکه: بلاد عربده
غایت ایسکی زمانلرده عاد قومی النك

з фондов Российской Национальной библиот

ایك ابتدا ،، خط سامی ،، پیدا اولمش
صوڭره ،، خط سامی ،، بیوك مدنیتیله
تاریخلرده مشهور ،، تبابعه ،، دولتنده
،، خط حمیری ،، نامیله شائع
اولمش. ابن خلدونك شهادتنه
گوره، یمن‌ده تبابعه دولتنده „خط
حمیری" اتقان هم جودتك الڭ صوڭ
درجه‌لرینه واصل اولمشدر. صوڭره شو
« خط حمیری » ایکی یولك بریله حجاز
عربلرینه‌ده معلوم اولمش. بعض اهل
تاریخك روایتنه گوره «خط مسند»
نامنده اولان «خط حمیری» یمن‌دن
حیره‌گه؛ حیره‌دن‌ده بشر بن عبدالملك
واسطه‌سیله مكهٔ مكرمه ایله طائفکه
انتقال ایتمش. ادب علماسنك روایتنه
گوره، طی قبیله‌سندن مرامر بن مرة،
اسلم بن سدرة، عامر بن جدره کبی آدملر
„خط حمیری"دن «خط جزم» نامنده‌بر

Фонд Российской национальной библиот

خط اقتباس ایتمشلر، شو آدملر واسطه‌
سیله «خط جزم» بلاد عربده خصوصا
قریش ایله طائف جماعتنك مقبول اولمش.
ظهور اسلام صوکنده شو „خط جزم"
خط کوفی نامنده بلاد اسلامك هر یرنك
شائع اولوب کتمش.
دیمك که تاریخك شهادتیله هم‌ده
قرآن کریمك دلالتیله، خطایك ابتدا
جزیرة العربده یا شمالنده سوریاده
حیره‌ده یاخود جنوبنده یمنده پیدا
اولمش. حجاز عربلری شامغه‌هم یمنکه
تجارت ایچون سفرلرنده خط سریانی،
خط نبطی، خط حمیری اوگرنمشلر.
ایسکیدن بیرو حجاز عربلرینه خط
معلوم ایمش.
ظهور اسلامدن قرق ایللق سنه
مقدم مکه ایله طائفده حیره‌دن آلنمش
خط کوفی شیوعنه دلالت ایدر روایتلر

کتب ادب‌ده ذکر اولنمشدر، امام سیوطی مزهرده دیمش: حرب بن امیه تجارت قصدیله هر سنه عراق طرفنه واروب، حیره شهرنده، بشر بن عبدالملک ایله صحبت ایدر ایدی. حرب بشردن خط اوگرندی. صوگره بر سببله بشر مکه‌گه کلدی. حرب اوز قزی صهبانی استاذی بشرگه ویردی. بشر شو مناسبتله مکه‌ده اوزاق زمانلر قالوب قریش قبیله‌سندن هم‌ده طائف اهلندن بیک کوب آدملرگه یازو اوگرتدی. شو سببله ظهور اسلام زماننده مکه‌ده خط بیلور آدملر آز دگل ایدی.

خط ابتدا دیگر ملتلر النده کمالنه ایرشدی‌ده صوگره حجاز عربلرینه واصل اولدی. اویله ایسه اوزمان‌ده حجاز عربلرنده خصوصا قریش قبیله‌سنده خط ناقص دگل ایدی. بنم

«عربلرده یازو» مسئله‌سنده سویله‌یه‌جك سوزم شو. حاضر «عصر سعادت‌ده مصحف» مسئله‌سنده دورت بش سوز سویله‌یم.

عصر سعادت‌ده مصحف.

بن اگر آیات قرآنیه ایله عصر سعادت‌ده مصحف وجودینی اثبات ایده بیلسه‌م، او وقت مصاحف عثمانیه رسمنه اتباع وجوبی البته ثابت اولور. امید ایدرم‌که آیات قرآنیه ایله عصر سعادت‌ده مصحف وجودینی اثبات ایده بیلورم.

هیچ بر مؤمن شبهه ایتمزکه البته حضرت رسول قرآنك هر بر کلمه‌سینی بزه تبلیغ ایتدی. «یا ایها النبی بلغ ما انزل الیك من ربك وان لم تفعل فما بلغت رسالاته» آیتی‌ده بوگا دلالت ایدر.

لكن تبليغ نه ايله اولور ؟ تبليغ قرآنك هر بر كلمه‌لرينى اوقومق هم يازمق ايله اولور. بوكا قرآن‌ده بر قاچ آيت دلالت ايدر.

برى : « اقرأ باسم ربك الذى خلق. خلق الانسان من علق. اقرأ وربك الاكرم، الذى علم بالقلم. علم الانسان مالم يعلم.»

الك ابتدا نازل اولان آيت بو آيت‌در. خداى بو آيت‌ده اول اوقومغى، صوكره‌ده قلمى ذكر ايتمشدر. بو آيتلر ايله قرآنى تبليغ ايتمك ايكى شيده اولديغينى رسولنه تنبيه ايتمشدر. يعنى قرآنى اول قرائت ايت، صوكره قلمله ياز ديمشدر. شبهه‌يوق حضرت رسول اويله واضح بر تنبيهى آكلامشدر.

ايكنجى طه سوره‌سنده « قال علمها عند ربى فى كتاب. لايضل ربى ولاينسى»

آینی‌در. شو آیت ایله‌ده هر برشینك
حفظی بقاسی ایچون یازمق لزومی
قطعا معلوم اولمشدر. زیرا خدای
اونو تماز ایسه‌ده یازمش، سن‌ده البته
قرانی یاز دیمك شو آیت‌دن غایت
وضوحله ظاهردر.

اوچنچی آیت: لم یکن الذین کفرو
من اهل الکتاب والمشرکین منفکین
حتی تأتیهم البینة. رسول من الله یتلو
صحفا مطهرة. فیها کتب قیمه.

شو آیتك دلالتیله، قرآن آروکا‌
غدلرده درست یازو ایله یازلغانی
معلوم بولا زیرا شبهه‌سز صحیفه‌لرك
طهارتی خطاسزلق‌دن، یازونك‌ده فو‌
یم‌لگی درستلك‌دن عبارتدر.

دورتنجی آیت: فلا اقسم بمواقع النجوم
وانه لقسم لو تعلمون عظیم. انه لقرآن
کریم فی کتاب مکنون آینی‌در. شو

из фондов Российской Национальной библиотеки

آیت ایل‌ده قرآنك خطادن محفوظ کا-
غدلر اوزرنده یازلغانی معلوم بولا.
زیرا یازوده خطا بولسه ایدی، قرآن‌ده
کریملك کتاب‌ده‌ده مکنون لك بولماز
ایدی.

۵ نچی آیت: وانه لکتاب عزیز
لایأتیه الباطل من بین یدیه ولامن خلفه
آیتی‌در. لکتاب عزیز سوزندن قرآ-
نك یازلغانی معلوم بولا. لایاءتیه البا
طل سوزندن‌ده یازوده خطا یوقلق
ظاهر صورت‌ده معلوم بولا.

حدیثلرده‌ده عصر سعادت‌ده مصحف
وجودینه دلالت ایدر شیلر واردر.
بوگا بر مثال: حضرت رسول عمرو
بن حزم اسملی بر صحابه‌نی یمن‌گه
والی ایتوب یبارگان‌ده الله بر قرآن
ویرمش‌ده صوگره الله شریعت حکملری
یازلمش بر کاغد ویرمش. هم‌ده او

کاغدده: لا یمس القرآن الا طاهر سوزینی یازدرمش.

شودلیللر ایله قرآنك عصر سعادتده یازلغانی، یازونكده تماما درستلگی بنم گمانمچه، شبههسز ثابتدر. بوندن‌صوك بن اوچنچی مسئله حقنده بر ایکی سوز سویله‌یم.

صحابه لرده یازو.

ظهور اسلام زماننده مکه‌ده خط غایت معروف ایدی. حتی او وقت خاتونلردن بایتاق‌غنه یازا بیله طورغان آدملر وار ایدی حدیث کتابلرنده روایتلرگه کوره، حضرت عمرك قزقارندشی، عمرك اسلامندن قبل اوز الیله طه‌سوره‌سینی یازوب خانه‌سنده گیزلی صورتده اوقور ایدی.

ایرلردن یازا بیله طورغان آدملر او وقت بیك کوب ایدی. الك مشهور

لری: ابوبکر، عمر، عثمان، علی،زبیر، عامر بن‌فهیره، عمرو بن العاص ابی بن کعب، عبدالله بن الارقم، ثابت بن‌قیس، حنظله بن‌الربیع، مغیره بن شعبه،عبدالله بن رواحه، خالد بن الولید، خالد بن سعید، معاویه، زید بن ثابت، طلحه، عثمان بن‌سعید، ابان بن سعید، یزیدبن ابی سفیان، حاطب بن عمرو، علا بن الحضرمی، ابو سلمه بن عبدالاشهل، عبدالله بن‌سعد، حو یطب بن‌عبدالعزی، ابو سفیان بن حرب، جهیم بن الصلت کبی آدملر یازو بازمق‌ده مهارت ایله شهرت کسب ایتمشلر ایدی. هجرت صوکنده صحابه‌لر یازو حقنده اعتناایدوب یاش بالالرینه یازو اوگرتدوررلر ایدی. انس بن مالك، ابن عمر، ابن عمرو، ابن عباس کبی یاش صحابه‌لر همه‌سی بازو یازمق‌ده صوکره مهارت کسب

ایتمشلر ایدی .

صحابه‌لرده یازا بیله طورغان آدملر شبهه‌سز غایت کوب ایدی . لکن صحابه لرده درست یازابیلمك قدر مهارت وارمی‌ایدی ؟ بوکا جواب ایچون بن شمدی دورتنچی مسئله‌یی‌بیان ایده‌یم . صحابه‌لر رسمیله اهل فن رسملرینی

مقایسه .

بز اگر مصاحف عثمانیه رسملرینی تفتیش ایدر ایسه‌ك ، اهل فن قاشنده مقبول قاعده لرك هربری مصاحف رسمندن مقتبس اولدیغی بزه معلوم اولور: وصل قاعده‌سی ، فصل قاعده‌سی زیاده هم حذف قاعده‌لری ، صوکره وقف هم ابتداحاللرینی رعایه‌قاعده‌لری همه‌سی مصاحف رسمندن مقتبس قاعده‌لردر. خط عربی‌ده الك مشکل اولان ،، همزه یازو قاعده ،، اری تماما مصاحف‌دن

اخذقیلنغان . اگر اهل فن قاشنده مقبول رسملرنی قبول ایدر ایسه‌ك ، مصاحف عثمانیه رسملرینی قبول ایتمك البته واجب اولاجق .

همده یادن منقلب الفلری دائما یا صورتنده یازوب ، واودن منقلب الفلری الف صورتنده یازمقده صحابه‌لرك یازوده دقتلرینه دلالت ایدر . قراءتلری مختلف ,, الایکه ،، ,, صراط ،، کبی ، کلمه‌لرنی یازوده صحابه‌لرك مهارتلری فوق العاده بر مهارتدر . یازوقاعده‌لرینی بیلوده‌اك ماهر آدملرده اوبله مهارتله یازامازلار . صحابه‌لر رسمیله اهل فن رسملرینی مقایسه ایدن آدم شبهه‌سز بونی قبول ایدر . حاضر ایندی نوبت ٥ نچی مسئله‌گه .

مصاحف عثمانیه‌گه اتباع واجبمی؟

اولگی مجلسده اتباع وجوبنده

фондов Российской национальной библиот

ایکی دلیل بیان ایتمش ایدم :

بری : تحریف یوللرینی باغلامق ایدی اگرده رسمده اتباع واجب اولماز ایسه، مصاحف رسمنده غایت بیوك اختلاف چیقوب، مرور زمان ایله احتمال تحریف پیدا اولور. شویله بیوك بر مفسده‌یی دفع ایتمك ایچون البته اتباع واجب دیمك ضروردر.

ایکنچی‌سی : ابو بکر زمانیله عثمان زمانلرنده خلافسز بر اجماع صحابه انعقادیدر. بویله بر اجماع شبهه‌سز اهل علم قاشنده قطعی دلیلدر.

بڭا اعتراض ایدنلرك بعضلری دیدیلر : „اجماع صحابه بولغان بولسه یالگز قرائتکه اجماع واردر، رسمگه توگل“. بو اعتراض بنم گمانمجه اوقدر اورونلی اعتراض دگلدر.

زیرا قرائت قرآن ثبوتی اجماعسزده

قطعی در. شارع طرفندن شبهه‌سز صورت‌ده ثابت اولمش‌در. اگرده بز اجماع وجودینه قائل اولور ایسه‌ك اجماعنگ رسم حقنده بولووی شبهه‌سز ثابت اوا‌ور.

بعض‌لر اولگی مجلس‌ده دیدیلر: «رسم‌گه اجماع متصور دگل، زیرا صحابه‌لرك همه‌سی یازو بیلمز لر ایدی، اویله ایسه رسم‌گه اجماع وار دیمك ممکن دگل». بویله بر اعتراض‌ده البته اوقدر قوتلی اعتراض دگلدر. زیرا صحابه‌لر آراسنك شبهه‌سز بیگ‌دن زیاده تمامیله یازو یازا بیلور آدملر وار ایدی. اوقدر آدمگه اجماعی‌ده کفایه‌در.

بعض آدملر دیدیلر: مصاحف عثمانیه‌نك اوزلرنده اختلاف بارلغی اجماع یوقلغنه دلالت قیلادر. بو اعتراض‌ده اوّلگی‌لر کبی اوقدر قوتلی توگلدر.

زیرا ایکی‌گه اجماع اوچنچی بولملی‌غه اجماع بولادر.

بعض آدملر دیدیلر: مصاحف عثمانیه غائب اولمش. حاضر ایندی اول مصاحف‌لرنگ رسمی‌ده معلوم توگل. اویله ایسه رسم‌ده مصاحف عثمانیه‌گه اتباع واجب دعواسی‌ده ممکن بولمیدر.

شبهه یوق مصاحف عثمانیه غائب بولووینه قدر بیک کوب آدم اول مصاحف‌دن کوچروب بیک کوب مصحف یازوب قالغان‌لار. زید بن ثابت بالاتفاق دورت مصحف یازوب حضرت عثمان اول مصحف‌لرنی دورت شهرگه ییبارتکان. اول شهرده‌گی آدملر البته بوش یاتماغان‌لار. اوزلرینه کرک قدر مصحف یازوب آلغان‌لار.

تاریخده بوگا غایت مشهور مثالللر واردر. از جمله: حضرت علی ایله

معاویه محاربه‌سنده، عمروبن‌العاص حیله
بسیله محاربه‌نی طوقتاتمق ایچون معاویه
عسکری اللرینه بش یوزدن زیاده
مصحف کوتاروب چیققانلار. دورت
بش منه آراسنده بر مصحف‌دن بو
قدر مصحف بازوب آلغان بولسه‌لار
البته باشقه، مصحف‌لردن‌ده حساب‌سز
مصحف بازوب آلنغان بولورغه کرك.
اویله ایسه شبهه‌سز تابعین قلمیله علی
التواتر مصاحف عثمانیه رسمی بزلرگه
منقول اولمشدر.

بوڭا علاوه اگرده بنم، عصر سعادت
مصحف، مسئله‌سنده اوقومش آیتلرمك
دلالتی ثابت اولور ایسه اجماع صحا-
به‌غه حاجتسز اتباع وجوبی ثابت اولاجـ
جقدر. زیرا قرآنڭ شهادتیله رسمنڭ
درستلگی ثابت اولور. همده رسمنڭ
توقیفی بولووی ظاهر اولور.

фондов Российской национальной библиот

محمد رحیم افندی یونسف حضرتلری-
ینك خانه‌سنده رسم قرآن حقنده ایکی
دفعه عقد اولنمش „ علما جمعیت “ نك

موسی افندی بیگییف طرفندن
کوسترلمش خطالرنك اکثری:

۱) روم سوره‌سنده ۱۰ نچی آیت‌ده
«اساوا» کلمه‌سی. شو کلمه‌ده واودن
صوڭغی الف قازان مصحفلرنده ضمه ایله
ضبط قیلنمشدر. شو ضبط اوچ جهت‌دن
خطادر: بری: واودن صوڭغی الف
کانوا الفی کبی اوقونماز الف‌در. او-
قونماز الف اوزرینه‌ده ضمه قویمق
البته خطادر. ایکنچی‌سی: „اساوا“ کلمه-
سنده اوقونور الف واودن قبل اوقو-
نور قازان مصحفلرنده اوقونور الفی
واودن صوڭ ضبط اولنمشدر. اوچنچی‌سی:
قازان مصحفلرینك ضبطنه کوره،
وقفده مد ایله وقف اینمك ممکن

دگلدر لکن «اساوا» کلمه‌سنده وقف
ایدر ایکن مد البته لازمدر.

٢) کهف سوره‌سنده ٩٨ آیت‌ده
«دکاء» کلمه‌سی. قازان مصحفلرنده
کاف‌دن صوڭغی الف اوزرنده „فتحه“
قویولمشدر. شو ضبط ایکی جهت‌دن
خطادر: بری کافدن صوڭغی الف همزه
دگل « کتاب » الفی کبی حرف مددر.
فتحه ایله ضبط ایتمك شبهه‌سز خطادر.
ایکنچی‌سی: قازان مصحفلرینڭ ضبطنه
کوره وقف حالنده قصر جائز اولاماز.
لکن اهل قرائتڭ اتفاقیله قصر جائزدر.

٣) کهف سوره‌سنڭ ٢٩ نچی آیت‌ده
„وسادت“ کلمه‌سی قازان مصحفلرنده
سین‌دن صوڭ الف اوزرینه فتحه
قویولمشدر. بو ایسه خطادر. زیرا
سین‌دن صوڭغی الف « کانت » الفی
کبی حرف مددر، همزه دگلدر.

شو خطالرك هربرى هم علمى همده
قرآنك نظمنه عائد خطادر.

علمى خطادر زيرا حرفلرى آڭلا-
ماينچه ضبط ايتمك خطاسيدر. همده نظم
قرآن جهتيلەده خطادر زيرا حكم وقف
قازان باصمەلارينه كوره، باطللدر.

۴) انبيا سورەسنده ۸۸ نچى آيتده
« ننجى » كلمەسى. قازان باصمەلارنك
شو كلمەده ايكى خطا واردر: برى مصا-
حف عثمانيەده شو كلمه بر نون ايله
رسم اولنمش قازان باصمەلارنده ايكى
نون. ايكنجى‌سى: جيم‌دن صوڭ اخير يا يازمق
تيوش. قازان باصمەلارنده يا يوق.

۵) يوسف سورەسنده ۱۱ نچى آيتده
« لا تأمنا » كلمەسى. قازان مصحفلرينك
بعضلرنده ايكى نون. لكن بالاتفاق
بر گنه نون تيوش.

٦) الرحمن سورەسنده ۲۴ نچى آيتده

…фондов Российской Национальной библиоте…

« المنشئت » کلمه‌سی شین ایله اخیر گی تا آراسنده یا یازمق لازمدر. قازان مصحفلرنده یا یوق.

٧) بقره سوره‌سنده ٩٨ نچی آیتده « میکال » کلمه‌سی. کاف ایله اخیر لام آراسنده یا یازمق تیوش، قازان باصمه‌لارنده یا یوق.

٨) فصلت سوره‌سنده ١٠ نچی آیتده « وبارك » کلمه‌سنده بادن صوڭ الف یازو تیوش قازان باصمه‌لارنده یوق.

٩) الاحقاف سوره‌سنده ١٥ نچی آیتده « احسانا » کلمه‌سی. سین‌دن صوڭ الف یازو تیوش.

١٠) یونس سوره‌سنده ٢١ نچی آیتده « آیاتنا » کلمه‌سی یادن صوڭ الف یازو تیوش. قازان مصحفلرینڭ بعضلرنده الف یوق.

١١) « اونبئکم » کلمه‌سی: مصاحف

عثمانیه‌ده شو کلمه دائما الف‌دن صوڭ
واو ایله یازلمش‌در. قازان مصحفلر-
نده واو یوق.

۱۴) احزاب سوره‌سنده ۵۳ نچی آیتڭ
«وراء» کلمه‌سی: یاسز یازو تیوش.

۱۶) شوری سوره‌سنده ۳۲ نچی
آیتده، الرحمن سوره‌سنده ۲٤ نچی
آیت‌ده «کالاعلام» کلمه‌سی: لام ایله
میم آراسنده الف یازو تیوش.

۱۸) الانعام سوره‌سنده ٦ نچی آیتده،
الشعرا سوره‌سنده ٦ نچی آیت‌ده «انباء»
کلمه‌سی. مصاحف عثمانیه‌ده شو کلمه
«انبؤا» شکلنده یازلمش. قازان مصحفلر
نده شو کلمه‌ده ایکی خطا وار: بری
با ایله واو آراسنده الف یازو
تیوش توگل. قازان مصحفلرنده الف
وار. ایکنچی‌سی واودن صوڭغی الف
«کانوا» الفی کبی اوقونماز الفدر.

اوقونماز الف اوستنه حركت قويو البته خطا.

١٩) روم سورەسندە ١٣٥ نچى آيتده «شفعؤا» كلمەسى: شو كلمەدە قازان مصحفلرندە ايكى خطا: برى عين‌دن صوڭ الف يازو تيوش توگل. ايكنچيسى: واودن صوڭغى الف اوستنه حركت قويو مناسب توگل.

٢٠) المؤمن سورەسندە ٥٠ نچى آيتده „دعاء" كلمەسى: قازان باصمەلرندە شو كلمەدە ايكى خطا وار: برى عين‌دن صوڭ الف يازو تيوش توگل. ايكنچيسى: واودن صوڭغى الف اوستنه حركت قويو موافق توگل.

٢١) هود سورەسندە ٨٧ نچى آيتده «نشاء» كلمەسى: شو كلمەدە اولگيلر كبى ايكى خطا: شين‌دن صوڭ الف يازو تيوش توگل. واودن صوڭغى الف

фондов Российской национальной библиот

اوستنه‌ده حرکت قویو جائز نوگل.

٢٨) حشر، شوری، زمر، طـه، کهف سوره‌لرنده هم‌ده‌ایکی‌دفعه مائده سوره‌سنده ذکر اولنمش «جزاء» کلمه‌لری.اولـگیلر کبی ایکی خطا: زای‌دن صوڭ الف تیوش نوگل، واودن صوڭغی الف اوستنه حرکت قویوجائز نوگل.

٢٩) ابراهیم سوره‌سنده ٢١نچی آیت‌ده «الضعفاء» کلمه‌سی: اولـگیلر کبی ایکی خطاسی وار فادن صوڭ الف تیوش نوگل، واودن صوڭغی الف اوستنه حرکت قویو موافق نوگل:

٣١) الانعام سوره‌سنده ٩٤ آیت‌ده، شوری سوره‌سنده ٢١نچی آیت‌ده «شرکاء» کلمه‌سی: اولـگیلر کبی ایکی خطاسی واردر.

٣٢) مائده سوره‌سنده ١٨٠نچی آیت

ده «ابنائ» کلمه‌سی اولگیلر کبی ایکی
خطاسی واردر.

٣٣) امتحان سوره‌سنده ٤ نجی آیت-
ده „برآء“ کلمه‌سی: مصاحف عثمانیه‌ده
دورات حرف ایله رسم اولنمش: با،
را، واو الف. قازان مصحفلرنده ایکی خطا:
بری الف آرتق. ایکنچی‌سی واودن
صوڭغی الف اوستنه حرکت قویو.

٣٥) صاد سوره‌سنڭ ٢١ نجی آیت‌ده،
هم‌ده ٦٧ نچی آیت‌ده «نبا» کلمه‌سی:
بور خطا وار: واودن صوڭغی الف
اوستنه حرکت قویو.

٣٩) مؤمنون سوره‌سنده ٢٤ نچی
آیت‌ده، النمل سوره‌سنده ٢٩، ٣٢، ٣٨
آیتلرده ،،الملا،، کلمه‌لری. واودن
صوڭغی الف‌لرده حرکت قویو خطا.

٤٠) یوسف سوره‌سنده ٨٥ نچی آیت-

фондов Российской национальной библиот

ده ،،نفنا،، کلمه‌سی: اوّلگی کبی بر
خطاسی وار.

٤١) نمل سوره‌سنده ٤٨نچی آیت‌ده
،،یتفیأ،، کلمه‌سی اولگی کبی بر خطا.

٤٣) الصافات سوره‌سنده ١نچی
آیت‌ده „البلاء“ کلمه‌سنده، الدخان
سوره‌سنده ٣٣نچی آیت‌ده ،،بلاء،، کلمه‌
سنده برر خطا.

٤٤) طه سوره‌سنده ١٩٥نچی آیت‌ده
،،لا تظما،، کلمه‌سنده بر خطا.

٤٥) طه سوره‌سنده ١٨نچی آیت‌ده
،،اتو کأ،، کلمه‌سنده بر خطا.

٤٦) نور سوره‌سنده ٨نچی آیت‌ده
،،ویدرأ،، کلمه‌سنده بر خطا.

٤٧) فرقان سوره‌سنده اخیرگی
آیت‌ده ،،یعبأ،، کلمه‌سی بر خطا.

٥٠) قرآن‌ده متعدد آیتلرده ،،یبدأ،،
کلمه‌سی. برر خطا. واودن صوڭغی

الف اوستنه حرکت قویو خطـاسی.

۵۱) زخرف سورەسندە ۱۸ نچی آیت ،،ینشاء،، کلمەسندە بر خطا.

۵۳) شعرا سورەسندە ۱۹۷ نچی آیتدە ،،علما،، کلمەسنـدە ، ملائـکة سورەسندە ۲۹ نچی آیـتدە ،،العلـما،، کلمەسندە برر خطا. واودن صوڭغی الفلر اوستنه حرکت قویو خطاسی. بعض باصمەلارندە میمدن صوڭ الف آرندرو خطاسیدە وار.

۵۴) الاعراف سورەسنڭ ۱۸۸نچی آیتدە اوّلگی ،،یسألونك،، کلمەسنـدە قازان مصحفلرنـدە سیندن صوڭ الف یازلغان. صحابە رسمنـه کورەدە قواعدفنیه گەکورەدە یازو تیوش توگل.

۵۵)طه سورەسندە طوقسان دورتنچی آبتدە «یاابنام» کلمەسی. اوچسوزنی طوتاش یازو تیوش، قازان مصحفلرنڭ

«یا» کلمه‌سی اوز باشنه یازلغان.

٥٦) الرحمن سوره‌سنده ٣١ مرتبه "تکذبان" کلمه‌سنده مصاحف عثمانیه‌نك بعضیلرنده با ایله نون آراسنده الف یازلغان. قازان مصحفلرنده‌ده رسم فنگه موافقت خاطری ایچون الف یازو یاخشی‌راق بولمازمی؟

٥٧) الاعراف‌ده ١٨ نچی، هود سوره‌سنده ١١٩ نچی آیت‌ده، سجده سوره‌سنده ١٣ نچی، صاد سوره‌سنده ٨٥نچی آیت‌ده «لاملان» کلمه‌لری مصاحف عثمانیه‌نك بعضلرنده لام ایله‌نون آراسنده الف یازلغان. بزده رسم فنگه موافقت خاطری ایچون الف یازلر ایسه‌ك نصل اولور؟

٥٨) زمر سوره‌سنده ٤٥نچی آیت‌ده "اشمأزت" کلمه‌سنده مصاحف عثمانیه‌نك بعضلرنده میم‌دن صوڭ الف یازلغان.

رسم فنگه موافقت خاطری ایچون
یازار ایسه‌ك نصل اولور؟

٥٩) قاف سوره‌سنده ٣٠نچی آیت‌ده «امتلات» کلمه‌سنده لام‌دن صوڭ مصاحف عثمانیه‌نڭ بعضلرنده الف وار.

٦٠) یونس سوره‌سنده ٧٠نچی آیت‌ده «اطمأنوا» کلمه‌سنده بعض مصاحف عثمانیه‌ده میم ایله نون آراسنده الف وار.

بزگه‌ده، رسم فنگه موافقت خاطری ایچون گنه، الف یازو یخشی‌رق بولمازمی ایکن؟

حاضرگه شوقدر. لکن قازان مصحفلرنده بوڭا باشقه مخالفت خطالری‌ده آز توگل.

قرآن‌نی، باش‌دن آخرینه‌قدر تفتیش قیلوب، برنظام اوزرنده طبع ایتو تیوش: یعنی اولدن آخیرینه قدر

фондов Российской национальной библиот

قواعد فنيه رسمنه توفيق قيلوب طبع
ایتو تیوش،

شو قدر واردرکه مصاحف عثما‌ـ
نیه رسمنه قطعی صورتده اجماع
صحابه واقع بولغان دورت مذهب
امامـلری‌ده اتباع وجوبنه قرار قیلغان.
اویله ایسه مصاحف عثمانیه رسملرینی
تفتیش صوکنده، قازان باصمه‌لارنده
هربر کلمه‌ده صحابه‌لر رسملرینی التزام
ایتو البته لازم بولادر.

Из фондов Российской национальной библиотеки

قرآن کریم رسمی حقنده بر ایکی سوز.

قرآن کریمڭ هر بر سوزی
رسول علیه الصلاة والسلام حضرتلرینڭ
امری هم تعلیمی بوینچه یازلغان.
حضرت رسول تعلیمی بوینچه یازلغان
سوزده خطا بولو احتمالی البته یوق.

حضرت رسولدن صوڭ صحابه‌لر
ایکی مرتبه قرآن یازغانلار: بری
حضرت ابو بکر زماننده. او وقت
مدینه‌ده هم‌ده اطرافنده صحابه‌لرڭ
حسابی یوق ایدی، حضرت علی ریاستی
تحتنده، یازوده الڭ ماهر آلتی یدی
صحابه قرآن یازوغه خلیفه امریله
تعیین قیلنوب، آراده قلمگه الڭ ماهر
زید بن ثابت حضرتلری صحابه‌لر اعا

из фондов Российской национальной библиотеки

سیله‌فاتحه‌دن باشلاب «الناس» سوره‌سنه
قدر، حاضر المزده وار قرآنلر کبی،
بر قرآن یازوب چیقدی. حضرت
عمر اشاره‌سیله خلیفه ابو بکر او وقت
مدینه‌ده هم اطرافنده وار قدر صحابه‌لری
جمع ایدوب، مسجد نبوی ده همه
صحابه حضورنده زید بن ثابت قلمیله
یازلغان قرآننی اوقوتدی. او قدر
بیوك جمعیت حضورنده قرآن اوقومق،
روایتلره کوره، ایکی اوچ هفته قدر
دوام ایتمش. جمعیت‌ده حضرت عمر
ریاست ایدر ایدی. جمعیت‌ده «باب
مدینة العلوم» اولان علی، هم‌ده ابی
بن کعب، ابو زید، ابن مسعود کبی
اوز اللرایله باشدن اخیرینه قدر
قرآن یازغان صحابه‌لر، هم عمرو بن
العاص، خالد بن سعید، ثابت بن قیس
کبی یازوده ماهرلك ایله شهرت

طابقان صحابه‌لر وار ایدی. شو قدر بیوك، همده عالملری حافظلری، یازوده ماهرلری غایت کوب بولغان بر جمعیت‌ده، زید بن ثابت قلمیله یازلغان قرآن اختلاف‌سز قبول قیلندی.

روایتلره کوره عبدالله بن مسعود «بن وار ایکن، قرآن یازمق کبی الڭ بیوك اشی زید بن ثابت کبی یاش بالاغه نصل ویردیلر ! ؟» دیه‌رك ابوبکر حضرتلرندن راضی تو-گللگینی صحابه‌لره سویلر ایمش.

قرآن یازمق، شبهه یوق، تاریخ اسلامیت‌ده الڭ بیوك بر حادثه‌در. اویله بیوك بر خدمته، اقتداری وار آدملرڭ هر بری رغبت ایدر. عبدالله بن مسعود کبی هم قرائت‌ده هم کتابت‌ده برنچی درجه ماهر بر آدم البته اویله بیوك خدمته رغبت ایده‌جك. اویله

بیوك بر خدمتدن محرومیتنه البته
تأسف ده ایده‌جك . عبدالله بن مسعود
حضرتلرندن نقل اولنمش روایتلرك
اصلی شودر. بوقسه ، هیچ بر وقت
عبدالله بن مسعود حضرتلری زیدبن
ثابت یازمش مصحفده بر قصور
وار دیمه‌مش. هم‌ده دیه‌مز: زیرا
قرآن او وقت یالکز زید بن ثابت
معرفتیله یازلمامش ، بلکه همه صحابه
لرك کوزی اوکنده ، ابوبکر، عمر ،
عثمان ، علی کبی خلیفه‌لر حضورنده
مدینه‌ده هم ده اطرافنده وار صحابه‌لرك
اجماعیله یازلمشدر. بویله بیوك بر
اجماع ، مسئله علمیه‌ده یادینیه‌ده ممکن
اولابیلور اجماعلرك الك بیوکیدر.

« الاهواء والفصل » اسملی کتابنك
محمدبن حزم حضرتلرینك سوزینه کوره ،
خلیفه عمر حضرتلری اوز زماننده

ممالك اسلامیه‌گه کوندورمك ایچون،
زید بن ثابت یازمش مصحف‌دن کو-
چرتوب، بر ناچ مصحف یازدرمشدر.
او مصحفلردن او وقت هـر طرف‌ده
نسخه‌لر آلنوب، خلیفه عمر زماننده
ممالك اسلامیه‌ده یوز بیك قدر مصحف
وار ایمش. شو سوزی غایت اساسلی
قیلوب، محمد بن حزم حضرتلری «کتاب
الاهواء والفصل» ده بیان ایتمشدر.
صوکره ممالك اسلامیه‌گـه اجماع
صحابه ایله یازلمش مصحفلری کوند-
ورمك ایچون، خلیفه عثمان زماننده
ینه‌ده زیدبن ثابت حضرتلرینك قلمیله
تکرار مصحفلر یازلمش. ایکنچی دفعه
یازو وقتنده مدینه‌ده اون ایکی بیك
دن آرتق صحابه حاضر بولغان. شو
ایکنچی یازو وقتنده‌ده قرآن نظمنده
هم رسمنده صحابه آراسنده هیچ بر

اختلاف بولماغان .

اولگی یازوده اش غایت آغیر بولوغه کوره، زیدبن ثابت یالگز برگنه مصحف یازالغان. لکن ایکنچی یازووقتنده اش ینگلگنه کوره، زید بن ثابت حضرتلری یدی مصحف یازغان: یدی‌دن برسی‌مدینه‌ده قالوب، قالغانلاری کوفه، شام، بصره، مکه، یمن، بحرین شهرلرینه کوندورلگان. روایتلرنگ اکثرینه کوره خلیفه عثمان حضرتلری زید بن ثابت‌دن اوزینه مخصوص برقرآن یازدرغان اوقرآن اهل علم قاشنده «الامام» اسمنده‌گی قرآن‌در.

صحابه‌لر قرآننگ رسمنه، شبهه‌یوقی، الگ صوگ درجه‌ده اعتنا قیلغانلار.

شوگا کوره، قرآننگ رسمنده اختلاف بولماسون ایچون، هر ایکی وقت‌ده

фондов Российской национальной библиот

مصحفلرنی یالگز بر زید بن ثابت قلمیله گنه یازدرغانلار. زید بن ثابت حضرتلرینه یاردم ایتوایچون‌ده، حضرت علی ریاستنده آلتی یدی قدر اعضادن مرکب بر هیئت یاصاغانلار. شوقدر آدمك اوقدر اجتهادلری صوکنده، زید بن ثابت قلمیله هیچ بر یرده ذره قدر یاکلشی یوق طوقز مصحف یازلغان.

اول‌ده حضرت رسول تعلیمیله، صوکره ایکی دفعه صحابه‌لرك اجتهاد هم اجماعلریله یازلغان مصحفلر رسمنك البته خطا بولو احتمالی ممکن توگل!

قرآن کریمك رسمی توقیف هم اجماع ایله ثابت بولووینه کوره، رسم‌ده مصاحف عثمانیه‌گه اتباع وجوبنه تابعین هم‌ده مجتهدین عصرلرنده خلافسز اجماع بولوب کیلگان لازمانده

یازلمش مصحفلرنك هر بری مصاحف عثمانیه‌دن برینه البته تماما موافق صورتده یازیلوب کیلگان. شو صورتله ذره قدر اختلافسز بر اجماع ایله هر عصرده اتباع وجوبی ثابت بولوب کیلگان. مصاحف، عثمانیه‌گه رسمده اتباع وجوبی دورت مذهب اماملری قاشنده اختلافسز بر مسئله‌در.

شو نقطه‌دن نظر ایدر ایسه‌ك، اتباع وجوبی قطعا ثابتدر. بونك اوزرینه فن نقطه‌سندن نظر ایدر ایسه‌ك ده اتباع اولویتی ثابت بولادر. زیرا صحابه‌لرنك رسمی قرآنده تواتر طریقیله ثابت وجوه ادائیه‌لره اك موافق رسمدر. اهل فن قاشنده معتبر بولغان رسم وجوه ادائیه‌لرنك هر برینه اوقدر موافق بولالمایدر.

شو ایکی جهت اعتباریله، ممالك

фондов Российской национальной библиот

اسلامیه‌نڭ هر طرفنده مصحفلر دائما مصاحف عثمانیه رسمنه موافق بولا ایدی. لکن صوڭ سنه‌لرده یازلغان یاخود باصلغان مصحف‌لر، یازوچیلار مساهله‌سیله، مصاحف عثمانیه رسمینه مخالف بولا باشلادیلار. بارا طورغاچ بری برینه بیك کوب اوروندە رسم‌ده مخالف مصحفلر عالم‌ده پیدا بولوب کندی. مصحف شریفلر انتظامسز یازولا هم باصلا باشلادی.

خدای رحمت ایتسون. استاذ شهیر شهاب‌الدین المرجانی حضرتلری روسیاده باصلا طورغان مصحفلر حقنده غایت بیوك خدمتلر قیلوب، قازان باصمه‌سی قرآنلرنی مصاحف عثمانیه رسمنه تمام موافق قیلا یازوب قالدردی.

لکن مخالف اورونلار قالدی. صوڭغی باصمه‌لارده مخالفت آرتدی.

بعض یرلر اوزگرتلدی. بیك كوب اورونلارده حرفلر آشلانمازدن ضبط قیلندی. فن رسمنه‌ده صحابه‌لر رسمنه‌ده مخالف یرلر کوبه‌یدی.

اوزون زمان تفتیش صوگنده بن بونی آڭلادم. صحابه‌لر رسمنه مخالف اوزگرتلگان یرلرنی توزه‌تدرو حاضر ایندی بکا لازم بولوب قالدی. شوکا کوره بومسئله‌نی همه روسیه مسلمانلر-ینه «الاصلاح» واسطه‌سیله عرض ایتدم. مسلمانلار هم‌محترم علمالر آڭلا-سونلار: بو اش قرآن‌نی اوزگرتو توگل، بلکه اوزگرتلگان قرآننی صحابه‌لر رسمنه موافق ایتدروب توزه‌تو.

توزه‌توده کوچلب توگل خطالارنی تفتیش ایچون یاصالغان کامیسیه بو قرار یاصاسه یاصالغان قرا... صو... انیه ط...

فندن هم روسیاده محترم عالملر
طرفندن قبول قیلنسه اوتقدیرده احتمال
کله‌جك‌ده باصلاجق قرآنلارنی کامیسیه
قرارینه مناسب صورت‌ده باصارلار.

اش شولای. بو اش‌ده بر تیین‌لك
فتنه یوق. بلکه فائده‌سی کوب بولور.

شو سنه ٥ نچی مارطده کامیسیه‌نك
ایکنچی جمعیتی بولدی. جمعیت مقصودینه
متعلق علمی مسئله‌لرده بیك کوب
سوزلر سویلندی. عاقبت انبیا سوره‌-
سنده ٨٨ نچی آیت‌ده‌گی «ننجی» کلمه‌-
سنه سوز کلدی. شو کلمه مصاحف
عثمانیه‌ده بر نون بر جیم بر یا ایله
یازلغان. کامیسیه بونی قبول قیلدی.
شولای یازو تیوشلیگینه‌ده قرار ویردی.

استاذ شهاب الدین حضرت ایله
داملا صفی حضرت قرآنلرنده جیم‌دن
صوك «یا» یوق. «یا» یوقلق‌ده ایکی

خطا وار: بوری مصاحف عثمانیه رسمنه مخالفت خطاسی. ایکنچی‌سی حکم وقف باطل بولو خطاسی. چونکه اهل قراءت بالاتفاق «یا» غه وقف قیلالر. قازان باصمه‌لارنده «یا» غه وقف قیلو ممکن توگل.

داملا صفی حضرت باصمه‌لارنده بو کلمه جیم‌دن قبل ایکی نون ایله یاز- لغان. بر نون آرتدرو اوچنچی خطا.

داملا صفی حضرت «ضرورت ایچون، حفص قراءتینه موافق قیلوب، بر نون آرتدردم» دی. „آرتدردم“ دیمك «اوز گرتدم» دیمکدر «خطا ایندم» دیمکدر.

بنم گمانم‌جه ایکی نون ایله اوقو ایچون، ایکنچی نون آرتدروغه ضرورت یوق! اگر ضرورت بولسه ایدی، امام عاصم ایله امام ابن عامر

حضرتلرینه باشقه بش امام اوز مصحفلرنده بر نون آرندرورلار ایدی. چونکه اوبش امام بو کلمه‌نی ایکی نون ایله اوقیلار. لکن بش امامدن هیچ بری اوز مصحفلرینه ایکنجی نون آرندرماغانلار. بزم قرا‌ئت‌ده رسم‌ده آلاردن نقل قیلنغان. قراءت‌ده امام حفص‌قه اتباع قیلور ایسه‌ك، رسم‌ده‌ده امام حفص‌قه اتباع قیلو تیوش!

شاطبیه بیاننه کوره، انبیا سوره‌سنه «ننجی» کلمه‌سنده ایکی قرائت وار: بر قراءت‌ده ایکی نون: بر قراءت‌ده بر نون.

نیچون زید بن ثابت حضرتلری رسمنی ایکنچی قراءتگه موافق قیلوب، اولگی قراءتگه موافق قیلماغان؟ بز اگر بونی آڭلار ایسه‌ك، زید بن

ثابت حضرتلرینڭ یازوده فوق‌العاده
مهارتی بزه کون کبی معلوم اولور.
اویله بر آدمڭ رسمنه مخالفت ایتودن
بز اوتانور اویالور ایدك! آڭلاما-
ینچه ،، ضرورت! ضرورت!" دیب قچقرماز
ایدك. شو مسئله بر قراره کلنچه یه
قدر، بن انشاءالله سکوت ایتمه‌م!
لکن فتنه ایچون توگل. مساهـله
سببیله اوزگرتلگان رسملرنی توزه‌تدرو
ایچون! بنم نظرمده شو مسئله هم
علمی هم دینی مسئله‌در. اهل اسلام
قاشنده دینی‌لك جهتیله، اهل علم قا-
شنده علمی‌لك جهتیله شو مسئله‌ده
البته اهمیت واردر. بونڭ یولنده بر
نیچه کون عمرمی صرف ایدر ایسه‌م،
ضائع اولماز گمان ایدرم.

لکن قران کریمڭ قدسیتنه ایمان
ایدن آدملردن رجا ایدرم: شو مسئله

фондов Российской национальной библиот

ده سویلنه‌چك سوزلـری قیلنـه‌جق
اشلری اینه‌ك آستندن سویله‌مه‌سونلر
قیلماسونلار. زیرا او وقت فتنه چیقار.
هـر سوز هر اش آشکارا اولسون.
او وقت بر نین‌لك فتنه اولماز.

موسی بیگیف.

Инв. № 17625.

из фондов Российской национальной библиотеки

Татар.
I-943.

بهاسی 15 تین

из фондов Российской национальной библиотеки